

INTELEKTINĖ, PRAMONINĖ IR KOMERCINĖ NUOSAVYBĖ

Intelektinė nuosavybė – tai visos intelektinei kūrybai suteiktos išskirtinės teisės. Ji apima dvi teisių rūšis: pramoninę nuosavybę, apimančią išradimus (patentai), prekių ženklus, pramoninį dizainą bei modelius ir geografines nuorodas, ir autorių teises, apimančias literatūros ir meno kūrinių nuosavybę. 2009 m. įsigaliojus Sutarčiais dėl Europos Sąjungos veikimo, ES suteikta išimtinė kompetencija spręsti intelektinės nuosavybės teisių klausimus (118 straipsnis).

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 114 ir 118 straipsniai.

TIKSLAI

Nors intelektinės nuosavybės teisės reglamentuojamos įvairiais nacionalinės teisės aktais, jos reglamentuojamos taip pat ir ES teisės aktais. SESV 118 straipsnyje nustatyta, kad, kuriant vidaus rinką ar jai veikiant, Europos Parlamentas ir Taryba, sprenddami pagal įprastą teisėkūros procedūrą, patvirtina priemones, kuriomis sukuriama ES intelektinės nuosavybės teisė, siekiant užtikrinti vienodą intelektinės nuosavybės teisių apsaugą visoje ES, ir kuriomis nustatoma centralizuota leidimo suteikimo, koordinavimo ir priežiūros tvarka ES lygiu. Šioje srityje vykdomos Europos Sąjungos teisėkūros veiklos pagrindinis tikslas – suderinti tam tikrus konkrečius intelektinės nuosavybės teisių aspektus sukuriant bendrą Europos sistemą, kaip padaryta ES prekių ženklų ir pramoninio dizaino atveju ir kaip bus padaryta patentų atveju. [Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba](#) (EUIPO) atsakinga už ES prekių ženklų ir dizaino valdymą.

LAIMĖJIMAI

A. Teisės aktų derinimas

1. Prekių ženklai, dizainas ir modeliai

ES prekių ženklų teisinė sistema, grindžiama keturių pakopų prekių ženklų registravimo sistema, kuri taikoma kartu su nacionalinėmis prekių ženklų sistemomis, suderintomis pagal prekių ženklų direktyvą (2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva [2008/95/EB](#) valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti). Neskaitant nacionalinio prekių ženklų apsaugos būdo, ES yra Beniliukso būdas, nuo 1994 m. taikomas ES prekių ženklas ir tarptautinis būdas. 2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentu \(ES\) 2015/2424](#), kuriuo iš dalies

keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 207/2009 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2868/95, skirtas įgyvendinti Tarybos reglamentą (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo, ir kuriuo panaikinamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2869/95 dėl Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybai (angl. EUIPO) mokamų mokesčių, supaprastinami ir atnaujinami nacionaliniai ir ES prekių ženklų teisės aktai ir užtikrinama pigesnė, greitesnė, patikimesnė ir labiau nuspėjama prekių ženklų registravimo sistema, taip padidinant jų turėtojų teisinį tikrumą.

1998 m. spalio 13 d. [Direktyva 98/71/EB](#) suderinamos nacionalinės teisės nuostatos dėl teisinės dizaino ir modelių apsaugos. 2001 m. gruodžio 12 d. [Tarybos reglamentu \(EB\) Nr. 6/2002](#) (su pakeitimais) sukuriama Bendrijos dizaino ir modelių apsaugos sistema. 2006 m. gruodžio 18 d. [Tarybos sprendimu 2006/954/EB](#) ir 2006 m. gruodžio 18 d. [Tarybos reglamentu \(EB\) Nr. 1891/2006](#) ES dizaino ar modelių registracijos sistema susiejama su Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos tarptautine pramoninio dizaino ir modelių registracijos sistema (PINO).

2. Autorių teisės ir gretutinės teisės

Autorių teisėmis užtikrinama, kad autoriai, kompozitoriai, dailininkai, kino ir kiti kūrėjai gautų atlygį, o jų darbai būtų tinkamai apsaugoti. Dėl skaitmeninių technologijų labai pasikeitė kūrybinio turinio kūrimo, platinimo ir prieigos prie jo būdai.

a. Autorių teisės

Pagal 2001 m. gegužės 22 d. [Direktyvą 2001/29/EB](#) dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo teisės aktai, susiję su autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis, buvo pritaikyti prie technologijų pažangos, tačiau jie nesuderinti su itin greitais pokyčiais, kurie įvyko skaitmeniniame pasaulyje, pavyzdžiui, televizijos ir radijo programų transliavimo ir prieigos prie jų augimu, kai 49 proc. Europos interneto naudotojų ES klausosi muzikos, naudojami audiovizualiniu turiniu ir žaidžia žaidimus internete (Eurostato duomenys). Taigi, vartotojams, kūrėjams ir įmonėms reikalingi suderinti autorių teises reglamentuojantys teisės aktai visoje ES.

2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyvoje \(ES\) 2019/790](#) dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje nustatyta papildoma autorių teisių apsauga spaudos leidėjams ir teisingas atlygis autorių teisėmis saugomam turiniui. Iki šiol interneto platformos nebuvo teisiškai atsakingos už autorių teisėmis saugomo turinio naudojimą ir įkėlimą į jų svetaines. Nauji reikalavimai neturės įtakos nekomerciniam autorių teisių saugomų kūrinių įkėlimui į interneto enciklopedijas, pvz., „Vikipediją“.

2019 m. balandžio 17 d. [Kabelinių ir palydovinių paslaugų direktyva](#) EU/2019/789 siekiama padidinti televizijos ir radijo programų, kuriomis internetu gali naudotis Europos vartotojai, skaičių. Vis didėja naudotojų poreikis turėti galimybę naudotis televizijos ir radijo turiniu visur ir visada. Todėl transliuotojai be tradicinio transliavimo paslaugų vis labiau išplečia siūlomas internetines paslaugas. Direktyvoje įvedamas kilmės šalies principas, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos tam tikrų programų, kurias transliuotojai siūlo savo interneto platformose (pvz., vienalaikio transliavimo ir laidų įrašų paslaugos), teisių licencijavimui. Transliuotojai savo įsisteigimo ES valstybėje narėje (t. y. kilmės šalyje) turės įgyti autorių teisių leidimus, kad jų radijo

programos, TV žinios ir laidos apie aktualijas bei jų finansuoti kūriniai būtų prieinami internetu visose ES šalyse.

2017 m. rugsėjo 13 d. [Direktyva \(ES\) 2017/1564](#) dėl aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labai leidžiamų tam tikrų būdų naudoti tam tikrus autorių teisių ir gretutinių teisių saugomus kūrinius ir kitus objektus padeda prieiti prie knygų ir kitos spausdintos medžiagos, pateikiamų tinkamu pavidalu, ir palengvina jų judėjimą vidaus rinkoje.

2017 m. birželio 14 d. [Reglamentu \(ES\) 2017/1128](#) dėl internetinių turinio paslaugų tarpvalstybinio perkeliavimo vidaus rinkoje siekiama užtikrinti, kad vartotojai, perkantys arba užsakantys filmus, sporto renginių transliacijas, muziką, e. knygas ir žaidimus, turėtų prie jų prieigą ir išvykę į kitas ES valstybes nares.

b. Autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminai

Šios teisės saugomos visą gyvenimą ir septyniasdešimt metų po autoriaus ir (arba) kūrėjo mirties. [Direktyva 2011/77/ES](#), kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų, garso įrašų atlikėjų autorių teisių apsaugos trukmė buvo pratęsta nuo 50 iki 70 metų nuo įrašymo datos, o muzikos kūrinių autoriams, pvz., kompozitoriams ir tekstų autoriams, iki 70 metų po autoriaus mirties. 70 metų trukmė tapo tarptautiniu garso įrašų apsaugos standartu. Šiuo metu 64 šalių visame pasaulyje suteikia garso įrašams apsaugą, kurios trukmė – 70 metų ar ilgiau.

c. Kompiuterių programos ir duomenų bazės

Pagal [Direktyvą 91/250/EEB](#) reikalaujama, kad valstybės narės kompiuterių programoms taikytų tokią autorių teisių apsaugą, kaip ir literatūros kūriniams, kaip nustatyta pagal Berno konvenciją dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Direktyva buvo kodifikuota Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2009/24/EB](#). [Direktyvoje 96/9/EB](#) nustatyta duomenų bazių teisinė apsauga ir duomenų bazės apibrėžiamos kaip „pavienių darbų, duomenų ar kitokios metodiškai arba sistemingai sutvarkytos ir individualiai elektroniniu arba kitokiu būdu prieinamos medžiagos“ rinkiniai. Direktyvoje nustatyta, kad duomenų bazės saugomos taikant ir autorių teises, kurios apima intelektinę kūrybą, ir *sui generis* teisę, kuria siekiama apsaugoti investicijas (pinigines, žmogiškųjų išteklių, pastangų ir energijos), įdėtas duomenų bazės turiniui gauti, tikrinti ar pateikti.

d. Kolektyvinio teisių administravimo asociacijos

Būtina iš įvairių autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų gauti licenciją norint skleisti šiomis teisėmis saugomą turinį ir teikti susijusias paslaugas. Teisių turėtojai paveda savo teises valdyti jų vardu kolektyvinio teisių administravimo asociacijoms. Kolektyvinio administravimo organizacija įpareigojama administruoti šias teises, išskyrus tuos atvejus, kai ji pateikė objektyviai pagrįstas atsisakymo administruoti priežastis. Teisių turėtojai gali patikėti savo teisių administravimą nepriklausomiems administravimo subjektams. Tai yra komerciniai subjektai, kurie skiriasi nuo kolektyvinio administravimo organizacijų, taip pat dėl to, kad teisių turėtojai jų nevaldo nuosavybės teise ir nekontroliuoja. 2014 m. vasario 26 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Direktyvą 2014/26/ES](#) dėl kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo ir

daugiateritorijų licencijų naudoti muzikos kūrinius internete teikimo vidaus rinkoje, kurioje nustatyti reikalavimai, taikomi kolektyvinio administravimo organizacijoms, siekiant užtikrinti aukštus standartus atitinkantį valdymą, finansinį valdymą, skaidrumą ir ataskaitų teikimą. Šia direktyva siekiama užtikrinti, kad teisių turėtojai dalyvautų savo teisių valdyme, ir numatoma geresnė kolektyvinio teisių administravimo organizacijų veikla pagal ES standartus.

Valstybės narės turi užtikrinti, kad kolektyvinio teisių administravimo organizacijos veiktų atsižvelgdamos į teisių turėtojų, kurių teisėms jos atstovauja, interesus ir kad jos nenustatytų jokių pareigų, kurios nėra pagrįstai reikalingos teisių turėtojų teisėms ar interesams ginti arba toms teisėms veiksmingai administruoti.

3. Patentai

Patentas yra juridinė nuosavybės teisė, kuri gali būti suteikiama už bet kokią techninio pobūdžio išradimą, jeigu jis naujas, atitinka išradimo lygį ir galėtų būti pritaikomas pramonėje. Patentas suteikia jo savininkui teisę užkirsti kelią kitiems asmenims be jo leidimo tą išradimą gaminti, naudoti arba parduoti. Patentai skatina įmones atlikti būtinas investicijas į inovacijas ir teikia paskatas pavieniems asmenims bei įmonėms skirti išteklių moksliniams tyrimams ir plėtrai. Europoje techninius išradimus galima apsaugoti nacionaliniais patentais, kuriuos suteikia kompetentingos nacionalinės institucijos, arba Europos patentais, kuriuos centralizuotai suteikia [Europos patentų tarnyba \(EPT\)](#). Pastaroji yra Europos patentų organizacijos, kurią šiuo metu sudaro 38 susitariančiosios valstybės, vykdomasis organas. Pati ES nėra tos organizacijos narė.

Po kelerius metus trukusių valstybių narių diskusijų 2012 m. Parlamentas ir Taryba patvirtino bendro galiojimo Europos patentą (bendrasis patentas). Tokiu būdu tarptautiniu susitarimu tarp valstybių narių sukuriama bendra ir specializuota patentų jurisdikcija.

Teisingumo Teismui 2015 m. gegužės 5 d. sprendimu bylose C-146/13 ir C-147/13 patvirtinus bendrą patentų dokumentų rinkinį buvo pašalintos kliūtys [tikram Europos patentui](#). Ankstesnė tvarka egzistuos kartu su nauja sistema, kol bus sukurtas [Bendras patentų teismas \(BPT\)](#).

EPT išduotas bendrasis patentas užtikrins vienodą apsaugą ir turės tokį patį poveikį visose dalyvaujančiose šalyse. Įmonės turės galimybę vienu bendruoju patentu savo išradimus apsaugoti visose ES valstybėse narėse. Jos taip pat galės užginčyti ir ginti bendruosius patentus pateikdamos vieną skundą teismine tvarka Bendrame patentų teisme. Siūloma, kad jo buveinės būtų Londone, Miunchene ir Paryžiuje. Tokiu būdu sistema bus racionalizuota ir bus sutaupyta vertimo raštu išlaidų. Tačiau, po to, kai 2016 m. birželio mėn. Jungtinėje Karalystėje įvyko referendumas dėl išstojimo iš ES, kyla rimtų abejonių, ar ES nepriklausanti valstybė gali būti susitariančiąja Susitarimo dėl bendro patentų teismo šalimi. Be to, Susitarimo dėl BPT teksto dabartinėje redakcijoje aiškiai nustatyta, kad turi būti laikomasi ES teisės viršenybės principo (Susitarimo dėl BPT 20 straipsnis) ir kad Europos Teisingumo Teismo (ETT) sprendimai, taip pat dėl Jungtinės Karalystės, BPT yra privalomi.

4. Komerčinės paslaptys

Jau kelis šimtmečius įprasta tam tikrą informaciją laikyti konfidencialia. Daugelyje šalių įteisintos teisinės komercinės paslapties, apibrėžtos kaip intelektinės nuosavybės teisių dalis arba ne, apsaugos priemonės. Konfidencialiai informacijai suteikiamos apsaugos lygio negalima lyginti su kitomis intelektinės nuosavybės teisės sritimis, pvz., patentais, autorių teisėmis ir prekių ženklais. Komerčinės paslapties apsauga ir požiūris, kurio laikomasi šioje srityje, įvairiose šalyse skiriasi labiau nei kitose intelektinės nuosavybės teisės srityse. Yra keletas teisės aktų, tačiau nuo 2016 m. buvo parengtas ES teisės aktas: Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva \(ES\) 2016/943](#) dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo.

5. Kova su klastojimu

Apskaičiuota, kad suklastotų ir piratinių prekių importo į ES apimtis sudaro apie 85 mlrd. EUR (iki 5 proc. visos importo apimties). Visame pasaulyje prekyba piratinėmis prekėmis sudaro net 2,5 proc. prekybos ir siekia iki 338 mlrd. EUR, o tai daro didelę žalą teisių turėtojams, vyriausybėms ir ekonomikai.

Kadangi dėl nevienodų nacionalinių sankcijų už klastojimą ir piratavimą sistemų valstybėms narėms sunku veiksmingai kovoti su šiais pažeidimais, Parlamentas ir Taryba kaip pirmą žingsnį šioje srityje priėmė [Direktyvą 2004/48/EB](#) dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo. Direktyva siekiama stiprinti kovą su piratavimu ir klastojimu derinant nacionalinės teisės sistemas tam, kad vidaus rinkoje būtų užtikrintas aukštas, lygiavertis ir vienodas intelektinės nuosavybės apsaugos lygis. Joje numatomos priemonės, procedūros ir žalos atlyginimas pagal civilinę ir administracinę teisę. [Reglamentu \(ES\) Nr. 608/2013](#) dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo numatytos procedūrinės muitinėms taikomos taisyklės, kuriomis siekiama užtikrinti intelektinės nuosavybės teises, susijusias su prekėmis, kurioms taikoma muitinės priežiūra arba muitinės kontrolė.

B. Vadinamojo teisių išnaudojimo principas

1. Apibrėžtis

Pagal šį principą pramoninės ar komercinės intelektinės nuosavybės teisės, kuri saugoma pagal vienos valstybės narės teisę, turėtojas, siekdamas sukliudyti kitoje valstybėje narėje į rinką pateiktų produktų importui, negali remtis šia teise. Šis principas taikomas visoms pramoninės nuosavybės sritims.

2. Ribinės vertės

ES teisių išnaudojimo principas netaikomas prekybos padirbtais produktais arba produktų, pateiktų į rinką už Europos ekonominės erdvės ribų, atvejais (Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba, (TRIPS sutarties) 6 straipsnis). 1999 m. Europos Teisingumo Teismas byloje *Sebago Inc. and Ancienne Maison Dubois & Fils SA prieš GB-Unic SA (C-173/98)* nustatė, kad valstybės narės į nacionalinę teisę gali neįtraukti nuostatos dėl teisių į prekių ženklą išnaudojimo, kai produktai į rinką pateikiami ne valstybėse narėse.

3. Šioje srityje taikomi šie pagrindiniai teisės aktai:

- 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2006/115/EB](#) dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje;
- 1993 m. rugsėjo 27 d. [Tarybos direktyva 93/83/EEB](#) dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo;
- 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2001/84/EB](#) dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai.

C. Naujausia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) praktika

2012 m. Teisingumo Teismas byloje SAS ([C-406/10](#)) patvirtino, kad pagal Direktyvą 91/250 autorių teisėmis saugoma tik kompiuterio programos išraiška ir kad idėjos ir principai, kuriais grindžiama jos logika, algoritmai ir programavimo kalbos, pagal šią direktyvą nesaugomi (sprendimo 32 punktas). Teismas pabrėžė, kad nei kompiuterių programos funkcinės galimybės, nei programavimo kalba ir duomenų rinkmenų formatai, naudojami kompiuterių programoje siekiant išnaudoti tam tikras jos funkcijas, nėra šios programos išraiškos forma Direktyvos 91/250 1 straipsnio 2 dalyje nurodytais tikslais (sprendimo 39 punktas).

Savo sprendime byloje [C-160/15](#) (*GS Media BV prieš Sanoma Media Netherlands BV*) ESTT pareiškė, kad svetainėje pateikta nuoroda į be autoriaus sutikimo paskelbtus autorių teisių saugomus kūrinius nėra „viešas paskelbimas“, jei asmuo, įdėjęs tą nuorodą, nesiekia finansinės naudos ir veikia nežinodamas, kad tie darbai buvo paskelbti neteisėtai.

Savo 2016 m. rugsėjo 15 d. sprendime byloje [C-484/14](#) ESTT nurodė, kad galimybės nemokamai naudotis WiFi tinklu suteikimas plačiajai visuomenei siekiant atkreipti potencialių klientų dėmesį į parduotuvės prekes ir paslaugas yra „informacinės visuomenės paslauga“, kaip nustatyta direktyvoje, ir patvirtina, kad tam tikromis sąlygomis prieiga prie ryšių tinklo suteikiantis paslaugos teikėjas negali būti atsakingas. Todėl autorių teisių turėtojai neturi teisės reikalauti kompensacijos tuo pagrindu, kad tinklas trečiųjų šalių buvo naudojamas jų teisėms pažeisti. Interneto ryšio apsaugojimas slaptažodžiu užtikrina pusiausvyrą tarp, viena vertus, intelektinės nuosavybės teisių turėtojų ir, kita vertus, laisvės užsiimti interneto paslaugų teikėjų verslu ir tinklo naudotojų informacijos laisvės.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Intelektinė nuosavybė sukuria pridėtinę vertę Europos įmonėms ir ekonomikai. Jos vienoda apsauga ir apsaugos vykdymo užtikrinimas padeda skatinti inovacijas ir ekonomikos augimą. Dėl to Parlamentas įsipareigojo stengtis suderinti intelektinės nuosavybės teisių nuostatas sukuriant bendrą Europos sistemą, taikomą lygiagrečiai nacionalinėms sistemoms, kaip jau padaryta ES prekių ženklų, dizaino ir bendro galiojimo Europos patento atvejais.

Įvairiose savo rezoliucijose dėl intelektinės nuosavybės teisių ir ypač dėl duomenų bazių, biotechnologinių išradimų ir autorių teisių teisinės apsaugos Parlamentas pritarė laipsniškam šių teisių derinimui. Be to, jis nepritarė tam, kad būtų patentuojamos žmogaus kūno dalys. 2014 m. vasario 27 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją savo iniciatyva dėl mokesčių už kopijavimą asmeniniam naudojimui (teisę kopijuoti teisėtai įsigytą turinį asmeniniam naudojimui), kadangi dėl techninės pažangos skaitmeninis kopijavimas asmeniniam naudojimui įgijo didelę ekonominę reikšmę. Parlamentas taip pat labai aktyviai dalyvavo rengiant PINO sutarties [dėl autorių teisių išimčių, taikomų regos sutrikimų turintiems asmenims](#), („Marakešo sutartis“) projektą.

2018 m. rugsėjo mėn. Parlamentas, ruošdamasis ES autorių teisių taisyklių (žr. A.2.a) pakeitimams, priėmė pranešimą, kuriame pateikė nemažai svarbių rekomendacijų visais šiuo metu diskutuojamais klausimais. Vykstant teisėkūros procedūrai kilo karštos viešos diskusijos dėl Direktyvos dėl autorių teisių bendroje skaitmeninėje rinkoje projekto 11 ir 13 straipsnių. Diskusijų rezultate Parlamentas balsavimu pritarė pastangoms, kuriomis siekiama sukurti naują žiniasklaidos leidėjų teisę gauti pajamų iš turinio, pateikiamo tam tikrose didelėse naujienų platformose, taip pat naują teisę, kurią taikant lengviau sekti autorių teisių pažeidimus internete. Kūrybos sektorius džiūgavo, o technologijų bendrovių atstovai kritikavo šiuos pasiūlymus. Galiausiai Parlamento balsavimu dar kartą buvo nustatyta kryptis deryboms su Taryba ir galutiniam direktyvos patvirtinimui 2019 m. balandžio 17 d.

Udo Bux
05/2019

